

українського народу), відповідальне ставлення до своєї країни, її майбутнього, готовність плідно працювати задля її блага і процвітання.

Список використаних джерел

1. Абдулов Р. М. Організація позааудиторної виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів недержавної форми власності: автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.07 Луганськ, 2004. 24 с.
2. Бех І. Д. Педагогічна культура і розвиток соціальної зрілості особистості вчителя. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. Вип. 32. Ч. I. С. 12–17.
3. Боришевський М. Й. Національна самосвідомість та ідентифікація громадян як чинник демократичних перетворень в українському суспільстві. Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні. Київ : Український центр політичного менеджменту, 2003. с. 138–144.
4. Бромлей Ю. В. Этнос и этнография. М. : Наука, 1973. 283 с.
5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: методичний посібник [для студентів магістратури]. Київ : Центр навчальної літератури. 2003. 316 с.
6. Грановская Р. М. Элементы практической психологии. Л, 1988. 390 с.
7. Джунусов М. Введение в теорию наций. Ашхабад : Ылым, 1985. 315 с.
8. Етнонаціональний розвиток України (терміни, визначення, персоналії) / Відповідальні редактори Ю. І. Римаренко, І. Ф. Курас. Київ, 1993. 800 с.
9. Карлова В. В. Національна самосвідомість як духовна основа державотворчих процесів в Україні: управлінський аспект : автореф. дис..... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2013. 36 с.
10. Націоналізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Львів : Смолоскип, 2000. 872 с.
11. Нетаврована У. М. Формування національної самосвідомості учнів у процесі вивчення біографії письменника в старших класах: автореф. дис. канд. пед. наук. К., 1994. 23 с.
12. Пірен М. І. Основи етнопсихології. Київ, 1996. 385 с.
13. Теоретичні засади виховання національної самосвідомості / За ред. Д. О. Тхоржевського. Київ : ІЗМН, 1998. 150 с.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: АСПЕКТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Колбіна Т. В.

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
м. Харків, Україна

У статті розкрито, що інтернаціоналізація вищої освіти і академічна мобільність ґрунтуються на процесах міжкультурної комунікації. Визначено, що міжкультурна компетентність передбачає знання щодо особливостей іншої культури та її цінностей, специфіки процесу міжкультурної комунікації з

представниками інших культур, уміння налагоджувати міжкультурну взаємодію на засадах толерантності до відмінностей комунікативної поведінки її учасників.

Ключові слова: *інтернаціоналізації вищої освіти, академічна мобільність, якість вищої освіти, міжкультурна компетентність.*

Internationalisation of higher education and academic mobility are based upon the processes of intercultural communication. Intercultural competence involves the mastering of another culture characteristics and its values, the specifics of the intercultural communication process with representatives of other cultures, the ability to establish intercultural interaction on the basis of tolerance to differences in the communicative behaviour of its participants.

Keywords: *higher education internationalisation, academic mobility, higher education quality, intercultural competence.*

В епоху глобалізації Україна має підготуватися до нових викликів, пов'язаних з необхідністю адаптації фахівців до сучасних вимог на світовому ринку праці, професійної діяльності в міжкультурному середовищі. Ключовим поняттям для вищої освіти стала її інтернаціоналізація, що передбачає інтеграцію міжнародних стандартів освіти, академічну мобільність студентів і викладачів, збільшення академічних обмінів між закладами вищої освіти, реалізацію спільних наукових заходів, проектів та досліджень, публікацій учених з різних університетів світу.

Завдання розвитку інтернаціоналізації вищої освіти і академічної мобільності в Україні є особливо актуальним у зв'язку з реалізацією положень і принципів Болонського процесу, спрямованих на забезпечення якості вищої освіти, формування міжкультурної і професійної компетентності студентів. За таких умов міжкультурна компетентність набуває особливого значення для студентів, науковців, викладачів університетів, вона ґрунтується на знаннях іноземної мови, комунікативних вміннях, обізнаності щодо особливостей інших культур та комунікативної поведінки їх представників, а також психологічній готовності до налагодження взаємодії на діалогічних засадах.

У провідних країнах Європи на національному рівні створено організації, які розробляють і реалізують заходи з інтернаціоналізації вищої освіти, зокрема: німецька служба академічних обмінів (DAAD), Британська рада (British Council), французьке державне агентство з просування вищої освіти за кордоном (Campus France), інститут міжнародної освіти (Institute of International Education, France). В інституті вищої освіти національної академії педагогічних наук України також створено спеціальний відділ інтернаціоналізації вищої освіти. У розроблених методичних рекомендаціях зазначається, що через інтернаціоналізацію вищої освіти відбувається розвиток «міжкультурних компетентностей, розширення можливостей для міжкультурного діалогу, культурного співробітництва і партнерства, виховання в дусі миру, формування толерантності тощо» [2, с. 19].

З метою реалізації та розширення академічної мобільності і забезпечення якості вищої освіти Україна долучилась до впровадження програми Erasmus Mundus, завдання якої полягає у підтримці проектів співпраці, партнерства, заходів і мобільності у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту.

Таким чином, через створені організації, програми, проекти ЄС проводить політику, орієнтовану на реалізацію принципів Болонського процесу, які мають забезпечити зближення систем вищої освіти країн-учасниць і таким чином сприяти підготовці молоді до життя, навчання і праці у багатомовному і мультикультурному світі.

У нормативних документах Болонського процесу визначено загальні умови розвитку академічної мобільності: адаптація навчальних курсів, упровадження механізмів міжнародного визнання дипломів, взаємне визнання результатів проміжних іспитів на основі використання європейської трансфертної системи кредитів (ECST) та інше.

Термін «академічна мобільність» в умовах інтернаціоналізації вищої освіти пов'язується із свободою пересування суб'єктів освітнього процесу в міжнародному просторі. Це передбачає певний період навчання в іншій країні, що потребує здатність до адаптації до її національно-культурних особливостей. Факти свідчать, що студенти, які пройшли навчання в інших країнах, легко долають національні стереотипи і упередження, мовні і культурні бар'єри під час спілкування з представниками різних країн [4].

Однією з основних умов участі студентів в академічній мобільності, навчання в закордонних університетах, ефективної участі в міжнародних освітніх і наукових проектах є рівень володіння англійською мовою або іноземною мовою, на якому ведеться навчання або виконується проект, не нижче B2 відповідно до шкали рівнів володіння іноземною мовою Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти [1]. Як правило, це має бути підтверджено сертифікатами визнаних міжнародних іспитів (TOFEL, IELTS, DaF та інші).

Іноземна мова у міжкультурній взаємодії є найважливішим засобом мовленнєвої комунікації (письмової і усної) з представниками інших культур, гнучкість використання якої забезпечує налагодження контактів з партнерами, здійснення комунікації з ними, досягнення визначених цілей міжнародного співробітництва. Звісно, вивчення іноземної мови – тривалий і кропіткий процес. Але якщо мову розглядати не як об'єкт пізнання її лінгвістичних особливостей, а, насамперед, у прагматичному аспекті її використання у певній специфічно-предметній сфері, що зрозуміла фахівцям незалежно від національної культури, то доцільно її вивчати у ситуаціях академічної і професійної діяльності.

У процесі вивчення іноземної мови відбувається пізнання реалій іншої культури, комунікативних і поведінкових особливостей її представників, ознайомлення з морально-етичними принципами міжкультурної взаємодії, що сприяє формуванню міжкультурної компетентності майбутніх учасників академічної мобільності [3].

Для успішної міжнародної діяльності важливою є психологічна підготовка до міжкультурної комунікації, оскільки в ситуаціях взаємодії в іншій культурі може виникати особливий психоемоційний стан, пов'язаний з тим, що людям доводиться користуватися іноземною мовою, рівень володіння якою обмежує їхню дієздатність і не дозволяє повною мірою висловлювати свої думки, наміри, почуття тощо, а також повністю розуміти партнера по спілкуванню. В умовах міжкультурної комунікації у її учасників виникає особливий психологічний стан,

що виявляється в їхній невпевненості, тривожності, перебуванні у стресовому стані тощо.

Психологічні ускладнення в ситуаціях міжкультурного контексту спричиняються не тільки невідповідністю культурних кодів і вербальних засобів спілкування, а й значною мірою такими екстралінгвістичними чинниками, як паузи у мовленні, його швидкість й гучність, міміка, жести, проксемика, такесика, соціальна дистанція комунікації у публічній сфері, одяг, запахи тощо. Майбутні фахівці мають усвідомити, що невербальна комунікація у міжкультурному контексті спричиняє більше проблем, ніж вербальна, оскільки люди часто не здогадуються, що існують суттєві розбіжності у значенні жестів, поз, поглядів, дій, рухів, дотиків, дистанції спілкування тощо. Поінформованість щодо культурних відмінностей, усвідомлене управління власним психоемоційним станом, а також навички адекватного реагування на існуючі розбіжності сприяють ефективному міжкультурному спілкуванню.

Проникнення у «світ» іншої культури має супроводжуватися вихованням особистісних якостей учасників академічної мобільності (відкритості до сприймання нового, емпатії, критичного переосмислення фактів своєї та іншомовної культур, міжкультурної толерантності тощо). Це дозволить їм позбутися національних стереотипів і упереджень й унеможливить негативні психоемоційні реакції на іноземців та реалії чужої культури.

Формування міжкультурної компетентності передбачає створення організаційних, психолого-педагогічних та дидактичних умов, визначальна серед яких – побудова у ЗВО педагогічної системи, в якій відбуватиметься відповідний педагогічний процес. До організаційних умов у ЗВО також належать запрошення закордонних лекторів, проходження студентами практики у міжнародних компаніях, залучення інформації про зарубіжний досвід у зміст фахових дисциплін, виконання спільних проектів, проведення конференцій з міжнародною участю та інше.

Отже, високий рівень опанування іноземних мов, насамперед англійської як мови міжнародного спілкування, у контексті інтернаціоналізації вищої освіти забезпечує здобуття якісної освіти і подальшої самореалізації студентів і науково-педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. URL: <https://lenvit.ucoz.ua/ZER.pdf>.
2. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: методичні рекомендації [Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко; за ред. І. Степаненко]. К.: ІВО НАПН України, 2016. 158 с.
3. Kolbina T. V., Oleksenko O. O., Tsykina D. S., Yevdokimova-Lysohor L. A. Formation of students' communicative competence in universities of Ukraine: Cross-cultural aspect. *Espacios*. 2019. URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85073687402&origin=resultslist>
4. Mobility of students and professionals. URL: <http://gem-report-2019.unesco.org/chapter/introduction/mobility-of-students-and-professionals/>